

(VIII. Slot.)
dat Prof. Hepp
de dogmatiek
men tegen het
op een enkel
los van alle

ede hierin de
en langzamer-
den en Prof.
ristologie voor
van theoremen
sók daar, waar
ns over diens
e of ambts-

ls Prof. Hepp
ing voor onze
problemen niet
schema zijner
iurlijk op niets
educties, die
der „alghe-
tus. Is het op
of. Hepp daer-
eren, die met
aren, met dit
leine bijzonder-
der problemen
We waren
dat Prof. Hepp
a doen, sedert
nagesproken,
en daar volgde
ik had gewild.
rname van de
t hooren tegen
oysterie". Prof.
in Christus in,
zou behoeven.
on het buiten
En hij weet
speciale ziekte

oort niet-spe-
eer lijden bij
„weet" niet, of
reemaal is ge-
pplement" be-
menselijke
aangelegd
menschen, en
te verheerlijkte
Ik weet wel,
er een midde-
zonder „leden"
„supplement"
hispositie,
verk, een taak,
heeft van zóó
eid, en werke-
ar, waar Prof.
, anderen zou
te ziekte", pro-
ondergaan van
speciale taak-
vrijgekochten,
raal (archeog)
niet zijn na-
den broeders,
„aangenomen
er tijd hebben
illerspecialist",
lat ze daarmee
hebben „bena-
zijn theoreem:

aan van den
et eigen rechts-
teekenis gehad
aan de vrouw,
en van leeraar,
oem maar een
heen, om Zijn
en dus ingang
stituten en de
dagen, moest
u de „natuur"
lijk"? Of „be-
rouw? Althans,
helijke natuur
p dat uitdrukt?
„geen „supple-
men, om zijn
nemen in het
e „ars fabrilis"
aarvan met De
s" menselijke
(-invloeden ge-
indien het God
t lederbereider?
is gehad voor
t is dit „leeren"

oort mogelijk geweest, zonder dat de „les" geschreven was óók in de „letters" van de konkrete schepselen van den tijd, en van de plaats, waarin Christus op aarde wandelde? Gods werken, en al de onze, zijn gedateerd. Ook de Zijne.

Deze vragen zijn zóó diep, ze raken ook zóó direct onze konkrete dankzegging voor het volbrachte midde-laarswerk, dat men weigeren mag, het zwijgen haar op te laten leggen. Als ik het mysterie van den door God in de wereld gebrachten „man" wil indenken, dan begin ik met „ambt", en niet met „natuur"; want alle „natuur" is geschapen met het oog op de in Gods besluit reeds vastgestelde, straks na de schepping mee te deelen, ambtelijke opdracht. En zóó kom ik verder. Zóó kan ik den Heiland zien, in Zijn sociale positie, Zijn geografische omstandigheden, Zijn „oostersch" en niet westersch lijden, in Zijn nachten van gebed, en in Zijn zweeten van bloed en tranen. En in den hemel heb ik geen adonis-achtigen schoonen mensch, doch mijn Borg, Wiens wondteekenen — als Hij ze ook anderen dan Thomas en den apostelen wil laten zien — eeuwig herinneren zullen aan dat speciale lijdensbeeld, dat de gekruisten, en b.v. niet de gesteen- den, vertoonden. En dat Hij langs de wegen van dit sociaal-beschrijfbaar en in kaart te brengen doodspad den eeuwigen vloek heeft weggenomen en de schuld betaald, en den dood in zijn „eewigheid" doorleden heeft, dat dank ik aan de rechtsverbanden, waarin Hij stond met Zijn „natuur".

K. S.

Tusschen interventie en non-interventie. (V. Slot.)

Hiermee heb ik, geloof ik, de voornaamste punten, die Dr Steen te berde bracht, afgehandeld. Want wat verder nog overblijft, kan zeer kort worden afgedaan.

Want het is of fictief, of onlogisch, of een vragen naar den bekenden weg. Dr Steens geschrift is — ondanks zijn poging tot voorzichtigheid — een typisch staal van partijdigheid, en dus van kortzichtigheid. Op vele punten bleek dit reeds. Maar op elke bladzij blijkt het. De aanval dergenen, die hij (dezen keer) steunen wil, en dien zij op de thetische meningen van anderen openden, wordt met respect bejegend, als was hij de publicatie van een „eigen beschouwing" van de aanvallers; Dr Steen voelt zich zelf door de meningen der bestredenen bedrukt als door een „pak op zijn hart"; en vervolgens betitelt hij het antwoord dergenen, die den aanval als onzakelijk, en de geuite concrete beschuldigingen als onlogisch doen zien, als „polemie", die niet thetisch is, en klaagt: „waarom neemt ge het pak niet van ons hart?"

Zóó ziet en spreekt in het onderhavige geding Dr Steen slechts daardoor, dat hij den aanval der Profes- soren Kuyper en Hepp heeft willen steunen. Maar de simpele logica der feiten, en hun onderlinge verhouding en chronologische orde, drijft er den spot mee. Het is bij Dr Steen niet anders dan een ontstellend verwise- len der rollen: de aanvalleur krijgt de rol van den aan- gevallene; de verdediger die van den aanvalleur.

Ondanks al zijn vriendelijke woorden ontkomt Dr Steen dan ook niet aan het gevaar van (onbedoeld) kwaad spreken. Met name niet, als hij de „kwestie Kampen—Amsterdam" durft noemen. Uitgaande van de pure fictie, alsof de zaken van Kampen en Amsterdam in ons goede vaderland in den laatsten tijd vrijwel overal „objectief" werden bekeken, over en weer, (maar deskundigen weten wel beter), stelt Dr Steen het dan zóó voor, alsof het opkomen voor de rechten der natuurlijke zelfontplooiing van één der twee, een bena- deelen van de andere zou zijn; en alsof oppositie tegen die twee hoogleraren der V.U., die ons in het geweer roepen tegen eenige van hun collega's aan de V.U., zou beteekenen... oppositie tegen de V.U. zelf. Zóó spreekt alleen, wie door partijdigheid myoop werd, en zich in deze materie zóó aan twee der V.U. professoren verbonden voelt, dat hij afwijzing van hun geformuleerde meningen in concrete kwesties beschadiging van de V.U. acht. Maar de werkelijkheid is anders. De V.U. zou veel en veel meer schade hebben gelopen, als niet aangetoond was, dat de heftige klacht: „erger dan vóór Assen" onvoldoende ondersteund was door wie ze aanbieven. Er zijn er, die verder zien dan Dr Steen: zij hebben begrepen, dat „De Reformatie" mede heeft gestreden vóór de V.U., al moest ze daartoe de meening van twee harer professoren, die haar onbedoeld schade hadden toegebracht, weerspreken. Zeker, de naam der V.U. is in geding gebracht. Maar dacht men heusch, dat het niet-noemen van namen (in de bekende brochures) een afdoende maatregel zou zijn geweest, om haar naam buiten de heele onverkwikkelijke geschie- denis te houden? En had men intusschen de mis- verstanden á la Kersten (en heusch niet alleen van deze zijde) willen laten doorwoekeren: dat 'n.l. een zaak van „De Reformatie" was?

Typische partijdigheid geeft zich bloot, ook als Dr Steen verlangt, dat men de theorieën dergenen, met wie hij het niet eens is (b.v. den heer Janse) zal onderzoeken tot op het gebeente, wanneer ze eenmaal door zijn medestanders zijn aangeklaagd, of anders die aanklagers maar zal laten begaan. Neen, zeggen we, aanwijzen van de fouten in de aanklacht, is in de gegeven situatie voldoende. Waarom zou men tot op het gebeente doorzoeken de geschriften der menschen, tegen wie Dr Steen nu eenmaal gepole- miseerd wil zien? Hebben we anderen soms zóó door- lecht met X-stralen? Mag men niet verwachten, dat dezelfde bestrijders, die de kerk onder de wapenen roepen, de hoofdpunten zullen noemen in de katalogus hunner bezwaren? Dr Steen begrijpt niet, waarom in dezen tijd, b.v. inzake de „onsterfelijkheid der ziel", citaten van Dr A. Kuyper worden aangedragen. Geluk-

kig begrijpen anderen het wel. Het doet zien, dat men noch Kuyper, noch Vollenhoven, noch iemand anders „op den klank" veroordeelen moet. Zulke citaten heb- ben waarde, o neen, niet, als ze geïsoleerd blijven staan; maar wél, indien dan daarnaast de con- crete bewering gesteld en gestaafd wordt, dat Prof. Hepp zich vergist, als hij schrijft: het voortbe- staan uitdrukkelijk geloofend. Want het wordt uitdrukkelijk geleerd door Prof. Hepps collega's.

We houden nu maar op. Wat nog te zeggen viel, is reeds óf door mij, óf door anderen besproken. Ik be- schouw dit antwoord aan Dr Steen als een vriendelijk- heid, die feitelijk door Dr Steen zelf overbodig gemaakt is. Hij vond immers mijn bespreking van een reeks bedenkingen, indertijd van andere zijde ingebracht tegen „De Reformatie", niet belangrijk..... Ze was dat ook niet. Onbelangrijke vragen krijgen slechts onbelangrijke antwoorden. Maar het wekken van mis- verstanden, dát is wél belangrijk; het wegnemen daar- van ook. Ik vlei me niet, Dr Steen overtuigd te hebben; maar ik had dan ook andere bedoeling met dit inder- daad onbelangrijke antwoord op zijn bedenkingen. Wat bij mij als hoofdpunt van een (inmiddels nooit te schrij- ven) autobiografie te noteren zou blijven, is dit, dat een man, die beter dan iemand anders weet, dat ik voor een groot stuk den stroom der polemiek heb tegen- gehouden, daarna is gaan vragen om non-interventie... bij de polemiek van zichzelf en enkele anderen.

En dat is toch wel wat ernstiger, dan een „note gale".

K. S.

Woordgemeenschap, meer dan zielscontact.

Een prachtige bijdrage tot de leer van de „gemeen- schap" der heiligen levert Paulus, met het bewijs voor haar konkrete bruikbaarheid, als hij aan Filippi's kerk schrijft: „Gelijk gij altijd gehoorzaam geweest zijt, niet als in mijne tegenwoordigheid alleen, maar veel meer nu, in mijn afwezen." (Filippenzen 2: 12.)

Paulus vermaant de Filippenzen hun zelfbehoudenis te „werken", „uit te werken", met alle krachtsinspan- ning. Maar hoe zullen zij dat doen? Hoe zullen zij weten dat hun werken niet is een voortspinnen aan eigen garen, maar een loopen, een worstelen in de ren- baan Gods? Wel, dat kunnen zij alleen doen, door gehoorzaam te zijn. Paulus wijst hun het richt- snoer aan, dat zij gebruiken mogen en moeten bij dit „uitwerken" hunner behoudenis, of „zaligheid". Zij moeten handelen naar het hun gegeven gebod. Niet hun geweten is daarbij de maatstaf, niet hun intuïtie, want dit alles kan dwalen. Maar het is het gepredikte Woord, dat hun leiding geven moet. Paulus bracht hun dat Woord, en daaraan moeten zij zich nu houden.

Nu komt er een merkwaardige aantekening bij het woord, waarin Paulus erkent, dat de Filippenzen dit inderdaad ook gedaan hebben. Niet alleen deden zij dat vroeger, toen hij bij hen was, maar nog veel sterker doen zij het thans, nu hij van hen verwijderd is, zoo merkt hij in 't voorbijaan op.

Zelden kon iemand loffelijker getuigenis geven aan de gemeente, dan Paulus hier doet. Het waren te Filippi „teere banden", die Paulus bonden aan de gemeente. Er was in die stad zoo heel veel gebeurd. Paulus had er in de gevangenis gezeten met Silas. Maar uit de gevangenis had God hen samen wonderbaarlijk gered. En hoewel Paulus de gelegenheid had, de gevangenis te verlaten, had hij het niet gedaan. Bovendien had hij in het huisgezin van den gevangenebaarder het licht van Christus laten schijnen. De gevangene, die zelf van Christus' wege de vrijheid had bekomen, had den clier uit zijn zondegevangenis mogen helpen verlossen. Op haar beurt had nu weer deze merkwaardige uitrodding de burgerij en de gemeente op het diepst aangegrepen; en zoo was het een heel mooie tijd daar in Filippi geworden. Onuitwischaar waren de indrukken, die dit alles bij de gemeente had achtergelaten. Heerlijk was ook de omgang geweest met Lydia de purperverkoop- ster, en vele en fijn waren de gesprekken geweest, die hij met de geloovigen had gehouden van den aanvang af. Ook het bekende verhaal van de publieke afwijzing van die vrouw met den „waarzeggenden geest" had zeer bijzonder de aandacht gevestigd op de hoogheid van Paulus' karakter, en de gaafheid van zijn zendings- werk. Geen wonder, dat Paulus, toen hij nog bij de gemeente was, diepen indruk op allen maakte. Er was in die gemeente inderdaad zielscontact geweest tusschen de schapen en den herder.

Daarna echter was Paulus weggegaan. Het dagelijk- sche contact ging ontbreken. Men zou verwachten, dat nu de gemeente — zonder bijzondere inspanning — achteruit ging; te meer omdat Paulus niet wat men noemt een prachtig redenaar was, en dus de wonder- lijke ervaringen, die zijn verblijf zoo interessant hadden gemaakt, allicht in den eersten tijd nog levendiger de ziel van velen toespraken, dan Paulus' redevoering het had kunnen doen.

En toch geeft Paulus getuigenis aan de gemeente, dat zij juist na zijn vertrek in gehoorzaamheid was toe- genomen. De uiterlijke bewegingen van „het vleesch" zouden zich hebben kunnen hechten aan het zielscon- tact met dezen held-in-het-geloof, die immers zoo'n heel fijne ziel had? Maar toen straks alleen overbleef het gesproken woord van Paulus, en de fijne ziel van den apostel-spreker niet meer elken dag zich liet benaderen, toen was het woord van Paulus krachtiger gebleken dan heel die lange reeks van fijne ontmoetingen en van ziels-intimiteiten. Krachtiger dan dat zielscontact was nu geweest het Woord van God, dat Paulus had ge- bracht. En Paulus ziet daarin achteraf de proef op de som.

Inderdaad, dit is de goede orde. Dit is nog de proef

Actief tot op zijn sterfbed.

Zacht en kalm is Eliza niet ontslapen. Toen zijn voorganger hem van den ploeg tot het ambt riep, mocht hij wel terecht uitroepen: Wat heb ik u gedaan? Rust heeft Eliza sindsdien niet meer gekend. Hij heeft nergens gestaan, hij heeft zich bewogen door heel het Joodsche land. Hartstocht voor Gods eer en hartstocht voor zielen smolten in hem samen tot één motorische drijfveer. Nu ligt hij op zijn sterfbed, maar in zijn laatste oog- blikken is hij werkzaam met Israël. Koning Joas zit weenende bij het ziekbed van den profeet. Maar die tranen passen Eliza slecht. Zij smaken hem niet! Geen tranen wil hij zien, maar daden. Hij gaat den koning onderricht geven in symbo- lischen vorm. De vorst moet hoogen en pijlen nemen als in den krijg. Hij moet de pees spannen, de pijlen trillen van zucht naar de wijde ruimte. Het venster moet opengestooten worden. En dan, als een stervend vechtgereed, commandeert Eliza: Schiet! Als dan de pijl snort, juicht de stervende: Het is een pijl der verlossing des Heeren! Nog is de symbolische handeling niet ten einde. De koning moet met den pijlenbundel tegen de aarde slaan. De stervende zit half opgericht en leeft ten volle mede. Zijn hart is in het strijdgewoel, de Syriërs ziet hij vallen voor de slagorden des levenden Gods!

Maar die activiteit deelt zich aan den koning niet mede, hij komt er niet in. Machinaal heft hij den pijlenbundel op en slaat driemaal ter aarde. Dan houdt hij op, wat nu? U voelt: de man staat er buiten, hij is volkomen passief. Dan verven zich de bleke wangen van den stervenden Godsman met den gloed der verontwaardiging en hij don- dert den verschrikten koning toe: Had toch vijf of zesmaal geslagen! Gij zoudt de Syriërs finaal hebben overwonnen! Maar nu, gij man van halve maatregelen, nu zult gij ze maar driemaal slaan! (2 Kon. 13.)

Is het geen schilderij? Die profeet, actief tot in den dood? Ja, in het graf als het ware nog aan het werk; als een doode in zijn kuil komt en zijn gebeente aanroert, keert het leven in dien doode weer. Een graf om op te beitelten: Hier rust niet! Een illustratie bij de plaats uit het Hooglied: „Vele wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblusschen, ja, de rivieren zouden ze niet ver- drinken!"

Zie daartegenover Joas, de man van halve maat- regelen. De machinale man! De man van: Zégt u het maar! Maar die niet bewogen wordt, die er niet in komt, die altijd een tractorijte voor zich moet hebben! En dan, beschaamd, letten wij op onszelf en vragen: Zijn wij niet van het geslacht van Joas? Laat ons toezien! Het geslacht, dat nu den middelbaren leeftijd bereikt heeft, heeft meer beleefd, dan vele andere generaties. Het heeft zijn bewogen leven mogen leven te midden van de gerichten en genade-wonderen des Heeren. Het heeft de braambosch van Gods Erve in deze lan- den zien laaien in het oorlogsvuur en de braam- bosch werd niet verteerd. Het heeft de pestilentie der revolutie zien keeren voor de grenzen van ons land. Het heeft nog tweemaal daarna ons volksbestaan zien wankelen, maar God schold den geest der eeuw! En hoe waren wij in deze apoca- lyptische jaren? Wij hebben drie klapjes met den pijlenbundel gegeven en gevraagd: Is het nóg geen schaftuur? Wij hebben de Verlossing des Heeren niet verstaan, wij verstaan die nog niet. Verlos- sing is maar niet dat God ons telkens zoo op het nippertje van den rand van den afgrond terug- trekt. Iedere daad van verlossing is profetie, is belofte! God zegt daarin tot ons: Ik heb Mijn Rechterarm ontbloot voor het oog der volken. Doe nu uw mond wijd open, o Mijn Kerk en Ik zal dien vervullen.

Zal onze reactie dan zijn de matte Joas-slag van den machinalen mensch?

O, ontwaken wij toch met nieuwe bezieling tot de grootsche taak ons volk terug te roepen tot het Verbond des Heeren.

Kome er nu eindelijk eens stijl en kracht in ons evangelisatie-werk.

Ik ben moe, niet van het werken, maar van het ge-Joas met de pijlen der verlossing!

N. B.

op de som van de gemeenschap der heiligen. Het zou er ook vandaag met de kerken, en met haar leden beter voorstaan, wanneer wij wat meer geleken op de ge- meente van Filippi. Hoe vaak wordt niet de christelijke gemeenschap afhankelijk verklaard van persoonlijk con- tact met een of andere aristocratische ziel van een voorganger, zonder dat werkelijk, gelijk men het noemt, over den dienaar wordt heengezien om het Woord Gods alleen vast te houden? „Over hem heen" is niet het- zelfde als „langs hem heen". Hoe dikwijls wordt niet het krachtige leven der kerk, waarin het Woord des Heeren en niet het contact van ziel met ziel de binding geven moet, gebroken door de vlucht in het conventikel